

El seductor solitari

Xavier Cortadellas

Recordo el dia que vaig anar a Fitor amb en Miquel Pairoli. Havia arribat la tardor. Una llevantada no gaire severa, amb nuvolades i ruixats de poca durada, tal com va escriure més tard ell mateix, ens va fer arrecerar a l'entrada de l'església de Santa Coloma. L'Eloi Madrià i en Xavier Albertí havien buscat refugi una mica lluny, a la banda de la rectoria. Jo no parava d'explicar a en Miquel anècdotes, llegendes i històries de pagesos, contrabandistes i carboners que havien nascut o que havien viscut a Fitor.

Com és sabut, Fitor és la part més marítima de les Gavarres, una península de turons, suros, pins, brucs i alzines que separa el corredor de Palafrugell de la Vall de Calonge i que s'aboca al mar de Palamós mantenint-se a una distància prudent. A la tardor, si el temps hi ha acompanyat, la gent hi puja a caçar rovellons, pinetells i carlets. En els millors anys, ous de reig. Caçadors, caminants i ciclistes volten per dreteres i camins durant tot l'hivern, fins que arriba l'estiu. Llavors, és el paradís dels grills.

Tres anys abans, també l'Eloi, en Xavier, en Miquel i jo havíem anat al veïnat d'Abellars, a l'est de Fonteta, camí justament de Fitor. Abellars és en un d'aquells punts geogràficament discutibles. No hi sabríeu dir si les Gavarres comencen a enfilarse damunt de la plana o si és la plana la que s'imposa als primers pujols de manera que només permet que s'aixequin amb la mateixa delicadesa que la d'unes faldilles quan bufa la marinada.

A Abellars, aquell dia, tot just començàvem a embastar el tercer número de la revista *Gavarres*. Tot era tan nou i tots sabíem tan poc el que estàvem fent que ni jo mateix, que n'era el director perquè havien cridat a última hora en Xevi Xirgo per dirigir el Punt Diari, tenia una idea clara del que volia escriure en Miquel Pairoli a la secció *Una mirada en el paisatge*. No m'ho va dir mai, però jo diria que no va acabar de sortir del tot satisfet d'aquella anada a Abellars. Va escriure'n -això sí- un text remarcable.

L'Eloi, en canvi, que és qui havia parlat amb en Miquel perquè escrivís a *Gavarres* i qui em va convèncer perquè m'apuntés al que ara no és ben bé un bon record, sí que va comentar-m'ho alguna vegada. Abellars té història, però no en té gaire. I hi ha només un parell de masos d'aquells que "han plegat el rem", tal com també va escriure en Miquel en el seu article. I hi ha, també, una paret que no es pot acabar de tancar perquè diu la tradició que el tros que hi falta justament hi falta perquè és camí d'Anyells, cosa que vol dir que és un camí públic per anar a mercat. Ben entès, però: un mercat de fa cap a mil anys! I hi ha encara el que queda d'un antic hospital de sang i d'una capella que, segons van dir-me i segons vaig escriure a *El poble dels Centfocs. Llegendes de les Gavarres*, amaga una marededéu d'or. Naturalment, vaig explicar a en Miquel aquestes i tot d'altres coses. Però no les trobareu al seu text.

Tampoc tres anys més tard, a Fitor, quan la revista *Gavarres* encetava el seu cinquè any i jo em pensava que ja era més conscient del que ell es proposava fer en els articles d'*Una mirada en el paisatge*, va esmentar la majoria de les coses que vaig explicar-li aquell dia. Callava i somreia sense parar, quasi imperceptiblement, de manera monàstica, per fer-me entendre. Molt de tant en tant, abaixava el cap i anotava algunes paraules. Jo hauria callat si no fos perquè, quan m'aturava, un comentari seu, tan lacònic i breu com un ramiolet d'aire, em feia adonar que estava al cas del que li anava dient i em donava a entendre que li interessava que continués enraonant. Però exceptuant la història de mossèn Joan Batlle, el rector de Fitor que va morir el febrer del 1817, dos dies després que fos assaltat, torturat i deixat per mort per tres pagesos de Sant Climent de Peralta, convertits en lladres i assassins de circumstàncies, tampoc no hi trobareu gaire res més del que li vaig dir aquell dia. Ben suscintament, la tràgica mort d'aquell rector s'explicava a la làpida

que llavors encara era al lliandar de la porta de l'església, just sota els nostres peus, escrita en un llatí que es confon amb el català quasi paraula a paraula.

I recordo avui també que, quan vaig llegir el text sobre Fitor que ens va fer arribar i que trobareu en el número 10 de *Gavarres*, em va sorprendre que l'acabés parlant d'uns ciclistes amb qui vam coincidir en el camí de tornada, mentre uns i altres anàvem acostant-nos a Abellars i a Fonteta, ja cap al vespre. Potser va ser per això que van avançar el nostre cotxe per totes bandes, com un tràmpol de vent. Deixeu-me que us en copii un fragment, és amb aquestes paraules com en Miquel acaba l'article:

La pluja amaina i acaba esvaint-se. Sobre el bosc que envolta Santa Coloma de Fitor s'es-campa una boira baixa, esflagarsada, voleia-dissa, que toca els cimats de les alzines, dels suros, dels pins. Emprenem el camí de tornada. L'aigua espatlla els camins, solien dir els culs de taverna. Hi tenien interès, és clar, però no és cap mentida. La pluja deixa fangueig i xaragalls. L'aigua de l'última ruixada es va escolant. Sortiran bolets, maduraran les aglans que ara ningú no cull i que abans tant favor feien. Uns ciclistes, equipats amb vestuari llampant i màquines de tecnologia moderna, baixen rabents, camí de Fonteta, bruts de fang, temerosos. Abans, per aquestes bosquíries, només tenien tanta pressa els contrabandistes...

Tot el que hi trobareu sobre els contrabandistes en el seu text és en aquesta part final. Potser l'adjectiu *temerosos* estava destinat als contrabandistes. Sigui com sigui, més d'una vegada he pensat que, si l'hagués pogut llegir, un altre Miquel, que va néixer i que va viure a Fitor, que es deia Miquel Torroella i Plaja, i que va escriure *Cuentos que són història*, s'aixecaria de la seva tomba i diria:

Queló, què has fet que no expliques ni una història de la gent que va viure a Fitor?

Potser és perquè ell sí que va explicar-les que, sense ser un gran escriptor, tal com és obvi i tal com va escriure no fa gaire Vicenç Pagès a la *Revista de Girona*, més de cent anys després d'haver publicat els seus llibres, Miquel Torroella i Plaja continua interessant i continua essent llegit. Jo diria que més del que molt probablement ho serem en Miquel Pairoli, en Vicenç Pagès i la gran majoria dels escriptors d'avui, entre els quals tinc la pretensió d'incloure'm. Si més no, Miquel Torroella i Plaja ja no ha de demostrar que en el seu cas serà així.

Com tants altres, però, també segur que com molta menys de la gent que ho diu o que ho escriu, de tant en tant jo també llegeixo en Miquel Pairoli i retorno als seus dietaris. M'agrada especialment *Octubre*. Rellegeixo, en canvi, molt menys, les seves novel·les. És, però en una d'elles, *El manuscrit de Virgili*, d'on copio unes paraules que em sembla que expliquen molt bé què volia i com era en Miquel Pairoli:

No li demano que faci de la seva vida una obra d'art, aquesta ximpleria... Només que dugui la vida que correspon a la qualitat de l'esperit que aflora en les seves obres.

Diu aquestes paraules Berta Canonici, una jueva rica, culta i intel·ligent, soltera d'uns cinquanta anys i acostumada a moure's en el món de les finances. Les diu a Reinald Virgili, després d'haver-li proposat que escrigui exclusivament per a ella, de manera que cada novel·la seva sigui una peça única com ho és cada quadre. Naturalment, el que demana Berta Canonici a Virgili és sobretot un ideal, un plantejament ètic que té molt a veure amb les persones i molt poc amb la literatura. A la pràctica, ben pocs escriptors i ben poques persones s'hi acosten. I ningú no pot dir que hi hagi reeixit fins que es troba al final de la seva vida. Era això el que va fer i el que volia en Miquel Pairoli?

A mi em sembla que no costaria gaire trobar gent que ho hagi escrit, gent que no posaria tampoc gaires problemes a l'hora de defensar-ho, un cop fet l'advertiment, però que "ell tampoc no coneixia gaire en Miquel Pairoli?". És el que diu tothom, el que també hauria de dir jo. Qui és que el va conèixer?

Col·laborador habitual d'El Punt i d'El Punt Avui, tal com és ben sabut, va tornar a Quart, després d'uns quants anys d'estar treballant al Diari de Barcelona. No en va parlar mai gaire de la seva aventura barcelonina, en Miquel. I que jo ara sàpiga tampoc no en va escriure mai gaire res. Però tant se val. Per això i, sobretot, pensant en la manera com escrivia i en la mena d'obra que anava fent, a la Judit Pujadó i a mi no ens va costar gaire aparellar-lo amb Josep Pla i proposar-li que anés al cementiri de Llofriu i escrivís un text sobre ell, quan vam decidir fer *Tombes i lletres*, el primer llibre d'Edicions Sidillà. En Miquel va acceptar-ho de seguida. Ben pensat, ara que ho he escrit, alguna vegada em va dir que no? Francament: no recordo que m'ho digués mai. Ni a la *Revista de Girona*, ni a la revista *Gavarres*, ni tampoc a Edicions Sidillà. Tampoc no va dir-m'ho les vegades que vaig o vam demanar-li que participés

en alguna presentació de la revista *Gavarres* o que presentés un dels meus llibres.

Va dir gaires vegades "No" en Miquel Pairoli? Què en sabem de debò d'ell avui, que malauradament ja no hi és? Avui que ja comença a fer una mica massa que no hi és.

Rellegeixo el text que ens va escriure sobre Josep Pla. Només són sis mil caràcters, però hi escriu dues vegades que hi ha dos detalls que agradarien o que complaurien Josep Pla. El primer, l'alzina surera que hi ha a la porta del cementiri de Llofriu. El segon, l'olivar que l'any 2010 feia poc que havien plantat a l'entrada del cementiri. Parlava d'arbres o del paisatge o de motoristes que passaven rabent, en Miquel. Sovint, feia reflexions iròniques, molt rumiades i molt punyents. Però per què, diferentment del que va fer Josep Pla, parlava tan poc dels altres en els seus llibres? Per què no parlava gaire de la gent? Per què bandejava tan sovint les seves històries? I, quan no era així, per què les concentrava en tan poques paraules?

Acabo amb una anotació d'*Octubre* que contradiu tot el que he escrit. M'agrada perquè en Miquel s'hi mostra un xic, ensenya les orelles com fem tan més sovint tants d'altres. També en Josep Pla.

Es tracta d'un text que em va commoure especialment d'ençà que vaig llegir-lo, un apunt on torno de tant en tant perquè hi escriu sobre una persona que molts vam conèixer i que, també com ell, va tenir la desgràcia de morir massa jove. Em costa no escriure el seu nom. És el que jo hauria fet. Ell no. No sé per què en Miquel s'amagava tant i per què amagava fins i tot les altres persones, fossin aquells pagesos, aquells contrabandistes o aquells carboners de les Gavarres o fos J., el conegut que va trobar una nit en un concert a Peralada. La literatura són paraules, però també és la vida i la gent. Tants com vam ser els que vam tractar-lo! Algú li va gosar preguntar alguna vegada?

L'apunt es titula *El seductor solitari*, l'he utilitzat per titular també aquestes ratlles. Atès que hi ha moltes formes de seducció, penso sincerament que en Miquel Pairoli també seduïa. Ell s'havia proposat fer-ho amb paraules. J., amb la vida quotidiana. Essent literàriament inferior, com Josep Pla, Miquel Torroella i Plaja ens sedueix perquè ens explica també històries de gent que havia conegut o que li havien explicat. Fets, vivències, creences i anècdotes d'un món mort. No és tan lluny del que es proposava fer també en Miquel. Amb una gran el·lipsi. La de la gent. Que també és en els escrits d'en Miquel Pairoli, encara que tan sovint ens l'amagui.

I ara, abans que copii algun fragment d'aquell apunt, deixin-me llançar un dard no gens enverinat perquè, com a la vida, també en els llibres cadascú puja les escales com vol o com pot. Torroella i Plaja i Josep Pla continuen interessants. És segur que d'aquí a uns anys interessaran aquells escriptors que amaguen la gent i que s'amaguen ells mateixos en el bosc de les paraules? La literatura hi és. Existeix. Però el món i la gent també.

Jo compto que algun llibre i que algun text d'en Miquel Pairoli quedarà. Situar algú és imprescindible si vol parlar-se'n. Explicar alguna de les seves limitacions, per dir-ho així, és també una manera de reivindicar-lo.

En vida, el meu amic J. tenia fama de seductor. L'ha conservada després de mort. Ara, quan algú en parla –i passa sovint perquè va deixar una bona memòria, d'home culte, irònic, amb criteri, incisiu en la polèmica-, també sol evocar la seva qualitat de don Joan, generalment amb admiració i amb un deix no gaire dissimulat d'enveja. No retopo mai els qui expressen aquests judicis sobre J., els deixo dir, però quan sento aquests comentaris sempre penso en el pes que tenen les idees tòpiques en la vida quotidiana i com ens equivoquem en formular parers elementals i temeraris, sense atendre els matisos, que són tan importants per afinar tota mena d'opinions sobre fets, idees i persones...

J., en efecte, va tenir relació amb unes quantes dones, però era un solitari. És més: era un home que patia la soledat, que la suportava malament...

J., i jo compartíem el gust per la música clàssica. Solíem coincidir aquí i allà en concerts. Una nit, a Peralada, després d'haver sentit una orquestra simfònica que acabava d'estrenar una obra mahleriana i eclèctica d'un compositor català, vam anar a prendre un gintònic. Era una nit d'estiu, agradable. Una d'aquelles nits que s'agraeixen tant perquè refresquen l'aire i porten una mica d'humitat, després d'un dia calorós. Amb J. solíem parlar de música, és clar, però també de política i una mica de literatura. Era el que teníem en comú. Aquell dia, però, ens vam posar a enraonar d'un altre aspecte que també compartíem. Tots dos havíem anat sols al concert, tots dos érem solters. Vam començar a parlar de dones, però no pas amb el to frívol i lleuger que sol ser freqüent, com un costum de la vida social, sinó de la relació que teníem amb les dones. Del que elles buscaven en nosaltres i del que nosaltres no trobàvem en elles. Del panorama de frustracions i de manies que sempre acabàvem descobrint en les dones que havíem tractat, de com pretenien dissi-

mular-les o disfressar-les. De la tendresa que inspirava l'esforç que feien a tragar la pròpia vida, a buscar una estabilitat que havien perdut o que no trobaven. Tendresa a pesar que sovint jugaven la seva carta amb prou astúcia, amb egoisme, i alguna, fins i tot, amb no gaire bones arts. Vam parlar de la barreja d'il·lusió i d'escepticisme que, a la maduresa, es genera en començar un joc, del qual en coneixes les possibilitats i els límits, així com la paciència, les energies i els diners que hauràs d'invertir-hi. Érem dos homes que no havien trobat, al moment oportú, la dona adequada amb qui compartir la vida i així anàvem passant. Jo m'he avesat a aquesta situació i hi estic bé. Sempre he sigut solitari. De jove ho hauria pogut deixar de ser. Però les coses van anar d'una determinada manera... I després, a mesura que et

fas gran, t'acostumes a una mena de vida i ja no acceptes fàcilment de canviar-la. Minven la innocència i la confiança, i augmenta la prevenció. Hi ha por, sota aquesta aparent prudència? Potser sí, però tant m'és. Només faltaria haver de ser valent en aquestes qüestions...

Ningú no ha escrit mai que en Miquel Pairolí fos un don Joan. No ho era. No ho va ser. Però tampoc no ho hauria sabut ser. Fa un moment he escrit que en aquesta vida tothom puja les escales com pot. No he escrit encara que aquells que com en Miquel estan o estem dominats per la passió d'escriure ens construïm les escales a la nostra mida. Just com el que fa també molta altra gent. I també encara, generalment sense dir-ho.

